

AMENINȚĂRI HIBRIDE LA ADRESA SECURITĂȚII INFORMAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Denis ZBIGLI¹
Svetlana CEBOTARI²

Rezumat: *Actualmente, spațiul cibernetic este un bun universal, care nu mai aparține statelor. Orice atingere a acestei zone, invizibile de altfel, dar fără de care progresul nu mai poate fi de conceput, este o amenințare cu valențe universale. Informația este vulnerabilă în toate fazele obținerii, stocării și difuzării ei. Circuitului liber și protejat al informațiilor a devenit un deziderat al timpului, a devenit un subiect de discuție pentru specialiștii în domeniu, inclusiv pentru comunitatea academică.*

Prezentul articol are drept scop reliefaarea principalelor amenințări hibride la adresa securității informaționale a Republicii Moldova.

Cuvinte cheie: *Spațiu cibernetic, informație, dezinformare, strategie.*

Summary: *Currently, cyberspace is a universal good that no longer belongs to states. Any touch on this area, invisible in fact, but without which progress can no longer be conceived, is a threat with universal valences. Information is vulnerable at all stages of obtaining, storing and disseminating it. The free and protected circuit of information has become a desideratum of the time, it has become a topic of discussion for specialists in the field, including the academic community.*

This article aims to highlight the main hybrid threats to information security of the Republic of Moldova.

Spațiul cibernetic (cyberspace) în care circulă informațiile nu mai aparține statelor ci este un bun universal. Orice atingere a acestei zone, invizibile de altfel, dar fără de care progresul nu mai poate fi de conceput, este o amenințare cu valențe universale. Spre deosebire de amenințările tradiționale, cele la adresa securității informațiilor impune resurse mai puține și tehnici de contracarare mai ușor de ascuns și de disimulat. Acestea permit o rată de perfecționare și diversificare ridicată, dificil de urmărit și evaluat. De fapt, este motivul pentru care estimările privind amenințările la adresa informațiilor sunt dependente de factorul uman, cu întregul subiectivism și incertitudine pe care le implică. Informația este vulnerabilă în toate fazele obținerii, stocării și difuzării ei. Această servitute poate fi compensată de programe coerente de asigurare a vitalității spațiului cibernetic[1, p. 19]. Importanța deosebită acordată de americani circuitului liber și protejat al informațiilor a determinat elaborarea unei Strategii Naționale de Securizare a Cyberspace-ului.

Prin aceasta sunt stabilite cinci priorități naționale pentru realizarea scopului propus: - un sistem de răspuns în caz de perturbare a traficului informațiilor; - un program național de reducere a vulnerabilităților și amenințărilor în acest spațiu; - un program național de pregătire în domeniul protecției spațiului cibernetic; - securizarea comunicațiilor guvernamentale; - cooperarea internațională în domeniul protejării spațiului. În anii care vor urma, importanța spațiului cibernetic va determina conștientizarea protecției lui nu numai de către guverne, dar și de către firme private și persoane particulare. Aceasta va conduce la asocierea utilizatorilor în scopul reducerii vulnerabilităților combaterii și eradicării amenințărilor îndreptate împotriva spațiului cibernetic.

În actualul climat, asigurarea accesului la informații precise și diverse este esențială pentru păstrarea demnității umane. Odată cu dezvoltarea rapidă a noilor tehnologii și trecerea de la războiul convențional la războiul hibrid bazat pe tehnologie, securitatea informațională, atât privată, cât și publică, a devenit acum fundamentală pentru securitatea națională și umană. Nevoia unei culturi a securității informaționale este analizată atunci când informațiile sunt antrenate într-o amenințare hibridă. Deși nu există o definiție clară și

¹ Maior, masterand Academia Militară „Alexandru cel Bun”, Centrul Militar al municipiului Chișinău.

² Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, catedra Științe Umanistice și Limbi Moderne, Facultatea Administrație Publică, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.

convenită a războiului hibrid, orice amenințare pe mai multe direcții care vizează statele democratice și vulnerabilitățile acestora poate fi considerată hibridă. Atacurile asupra securității informaționale reprezintă amenințări hibride moderne. Discuțiile despre războiul hibrid și securitatea informațională au devenit importante în discursul public din Europa de Est în urma anexării ilegale a Crimeii în 2014 de către Federația Rusă și a violențelor din Donbas. Acest lucru a avut loc în cumul cu utilizarea sporită a tacticilor de război informațional care au inclus aplicarea propagandei, atacurilor cibernetice, știrilor false, și dezinformării. Utilizarea acestor tactici, care apar la nivel global și nu sunt caracteristice exclusiv celor incitate de Federația Rusă în Ucraina, evidențiază necesitatea analizării libertății de informare prin lentile multiple, inclusiv securitatea informațională și securitate umană. Republica Moldova nu face excepție. După căderea guvernului comunist în 2009 și apropierea ulterioară a Moldovei de Uniunea Europeană (UE) în ultimul deceniu, spațiul mediatic din Moldova s-a confruntat cu diverse tactici de război informațional. Chiar dacă războiul informațional este în mod obișnuit privit ca un instrument al actorilor terți pentru a proiecta puterea soft ca parte a unei strategii ofensive, actorii autohtoni la fel au început să folosească aceste practici. Un exemplu prominent a avut loc în timpul alegerilor recente din Republica Moldova, când a existat o utilizare necorespunzătoare a mass-media tradiționale și a noilor media, cerându-se de la sine concluzia că Consiliul Audiovizualului din Republica Moldova are o performanță slabă și au permis perpetuarea știrilor false și dezinformării pe plan intern. Securitatea informațională este un subiect de interes pentru autoritățile moldovenești, deoarece guvernul a devenit semnatar al Acordului de Asociere cu UE la 27 iunie 2014 și și-a exprimat voința suverană de a începe procesul legal de aproximare europeană. Această dinamică geopolitică a contribuit la confruntarea Est-Vest, așa cum se reflectă în politică, politicile și normele sociale ale Republicii Moldova care au exploatat vulnerabilitățile sociale, politice și economice ale țării.

În 2014, știrile false și dezinformarea s-au referit în principal la strategiile de politică internă și externă care s-au concentrat pe stimularea unui narativ privind dezavantajele aprofundării angajamentului cu UE; relațiile cu Ucraina și România; relațiile cu membrii Comunității Statelor Independente (CSI), inclusiv Federația Rusă; și potențialul viitor al Republicii Moldova ca țară federalizată. Lecția principală învățată în această perioadă este că exploatarea vulnerabilităților interne, fie că sunt evoluții sociale, politice sau economice; o identitate națională slabă, modele culturale, tradiții, afilieri religioase precum și interpretarea drepturilor omului și libertăților fundamentale sunt esențiale pentru a pune bazele unui atac hibrid eficient. Securitatea informațională inadecvată în Republica Moldova este legată de o multitudine de factori, inclusiv absența unui cadru normativ, legislativ, care abordează mediul tehnologiei informaționale în dezvoltare rapidă și tehnicile moderne de război care exploatează toate formele de media.

Mass-media din Moldova, în special cea online și rețelele sociale joacă un rol important în construcția de narațiuni și în difuzarea informațiilor. Prin urmare, trebuie considerată o parte esențială a securității naționale. Diferențele de locație, demografie și preferințe geopolitice ar trebui luate în considerare atunci când analizăm narațiunile și atunci când construim politici de securitate informațională care afectează publicul Republicii Moldova. Politizarea instituțiilor media, lipsa mass-media independente, efectele coplesitoare ale rețelelor sociale, noile posibilități pe care le oferă internetul și scăderea nivelurilor de profesionalism și etică jurnalistică sunt factori care periclitizează libertatea de exprimare și securitatea informațională. Necesitatea de a combate în spațiul online activitățile neautentice, conturile false și conținutul ilegal online perpetuat prin intermediul rețelelor online și sociale, într-un mod care susține respectarea standardelor internaționale, rămâne o provocare în perioadele electorale. Stabilirea cooperării între autoritățile naționale, organizațiile internaționale și instituțiile comunitare pentru a găsi soluții este esențială, având în vedere contextul globalizării și provocările comune cu care se confruntă spațiile digitale.

În spiritul recunoașterii tendinței globale de reglementare a securității informaționale, Republica Moldova a introdus conceptul de securitate informațională în politica sa de securitate națională. În principala sa politică strategică de securitate, securitatea informațională este definită ca: „Starea de protecție a resurselor informaționale, a persoanei, a societății și a statului, inclusiv prezența unui ansamblu de măsuri pentru asigurarea protecției persoanei, a societății și a statului de eventuale tentative de dezinformare și/sau de informare manipulatorie din exterior și pentru neadmiterea agresiunii mediatice îndreptate împotriva Republicii Moldova” [2, p. 8]. Această definiție subliniază spațiul media ca element definitoriu al stării și ca spațiu în care apar atacuri informaționale. Mai mult, factorii de decizie au declarat că protejarea spațiului

mediatic este crucial atât pentru securitatea națională, cât și pentru securitatea umană, întrucât este esențială pentru libertatea accesului la informații, formarea de opinii, dezvoltarea unor narațiuni naționale, organizarea de dezbateri naționale și modelarea dialogului social. Drept urmare, mass-media (în toate formele sale) este una din primele ținte ale amenințărilor hibride care amenință libertatea de exprimare și dreptul la informație.

În analiza noilor media, cetățenii Republicii Moldova accesează intens informații din rețelele sociale. Cele mai utilizate surse sunt Facebook (61,4 la sută), Odnoklasniki.ru (42,4 la sută) și Mail.ru (17,8 la sută) [3, p. 34]. Atât Mail.ru cât și Odnoklassniki.ru (o rețea de socializare aparținând grupului de companii Mail.ru) sunt privite ca instrumente pentru a răspândi știri false și propagandă în Republica Moldova, Ucraina, inclusiv și în Rusia. Acesta este o parte a războiului neconvențional al Rusiei pentru a-și proiecta puterea intangibilă (soft power). În august 2017, Odnoklassniki.ru a fost cel mai popular site web din Moldova, cu peste un milion de vizitatori unici în fiecare lună, comparativ cu 760.000 de utilizatori unici pe Facebook [4, p. 39]. Potrivit unui studiu realizat de Institutul de Politici Publice care a analizat propaganda rusă pe Odnoklassniki.ru, cele mai promovate mesaje care se referă la Republica Moldova au discutat despre acesta ca un stat eșuat care nu ar avea altă alternativă decât să se alăture proiectului geopolitic rus. Acest lucru a fost consolidat de narațiuni care invocau sentimente anti-românești, sentimente anti-ucrainene, sentimente anti-UE, sentimente pro Uniunea Vamală Eurasiatică, sentimente anti-americane și sentimente anti NATO. Aceste narațiuni nu numai că au încurajat informațiile subversive, dar au și discreditat și sporit neîncrederea publică față de forțele proeuropene. Având în vedere lacunele mari din cadrul legal moldovenesc care reglementează mass-media, eforturile de a identifica și de a atrage atenția asupra dezinformării și a știrilor false în spațiile digitale au fost conduse de organizațiile societății civile (OSC). Autoritățile moldovene au încercat să abordeze securitatea informațională prin adoptarea Concepției [5, p. 3], Strategiei și Planului de Acțiuni asupra Securității Informaționale 2019-2024 [6, p. 1]. Serviciul de Informații și Securitate (SIS), care nu are o experiență pozitivă de cooperare cu OSC, a fost desemnat să conducă implementarea politicii. Documentele de politici definesc în premieră armele informaționale, războiul informațional și propagarea ca fiind concepte independente și discrete. Deși sunt enumerate o serie de amenințări și sunt descrise activități potențiale, documentele de politici nu explică clar tipurile de amenințări pentru securitatea informațională cu care se confruntă Republica Moldova și mecanismele de protecție conexe. În plus, un capitol separat este dedicat securizării spațiului mediatic și nu urmează o dezvoltare suplimentară a subiectului.

Planul de acțiune 2019-2024 pentru implementarea Strategiei Securității Informaționale a Republicii Moldova are un capitol specific privind controlul civic și cooperarea între societatea civilă și autoritățile publice. Cu toate acestea, prevederea respectivă rămâne deschisă dezbaterii, deoarece nu există un mecanism clar de punere în aplicare a acesteia. SIS a făcut mai multe încercări de a discuta despre controlul civic cu OSC și de a înființa un Consiliu de coordonare care să monitorizeze punerea în aplicare a politicii. În general, reprezentanții OSC consultați s-au ferit de propunere. În plus, au apărut întrebări serioase cu privire la transparența și durabilitatea unui Consiliu de coordonare, precum și la posibilele amenințări care pot pune în pericol activitatea lor pe viitor, având în vedere mediul politic volatil din Republica Moldova. Spre deosebire de UE, Republica Moldova nu are mecanisme specifice pentru identificarea amenințărilor hibride - ca știrile false, propaganda și dezinformarea - și dezvoltarea instrumentelor de protecție care răspund schimbărilor tehnologice rapide [7, p. 21].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Alexandrescu Grigore, Amenințări la adresa securității, București: Editura Universității Naționale a Apărării, 2004, 24 p.
2. „Codul Numărul 174 din 08.11.2018: Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova”, Chișinău, 2018, 59 p.
3. Barometrul Opiniei Publice: Republica Moldova,” Chișinău, Institutul de Politici Publice, ianuarie 2019, http://ipp.md/wp-content/uploads/2019/02/BOP_02.2019-new.pdf (accesat: 01.02.2021), 80 p
4. Nantoi O., Platon A., Cristei A. “Russian Propaganda on „Odnoklassniki”: the Case of Republic of Moldova,” Chișinău, Institutul de Politici Publice, 2018, numărul total de pagini-69.

5. „Legea nr. 299 din 21.12.2017: Privind concepția securității informaționale a Republicii Moldova”, Chișinău, 2017, 8 p.
6. „Legea nr. 257 din 22.11.2018: Privind strategia securității informaționale a Republicii Moldova pentru anii 2019–2024 și Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia”, Chișinău, 2018, 74 p.
7. Ciupercă Ella Magdalena, Vlăduțescu Ștefan, „Securitatea națională și manipularea opiniei publice,” București: Editura Didactică și pedagogică, 2010, numărul total de pagini-215.